

Mac Vannel munkája érdekes példája annak, hogy milyen téves utakra vezet az egyes tudományokban az értékelméleti relativizmus. A pragmatizmus szerint az igazságnak nem elméleti, hanem gyakorlati kritériumai vannak; ennek a logikai amerikanizmusnak hasonmása nyilvánul azon etikai felfogásban, mely az erkölcsi értékeket fejlődésnek veti alá. Szerzőnk a nevelés céljait az ember lelki és társadalmi fejlődéséből, tehát *tényekből* akarja megállapítani. De hogy valamely változás valóban fejlődés, azaz értékesebb jelenség-e: annak megítéléséhez már bizonyos *értékszempontok* szükségesek. Aki egy történeti tény sorozatot értékelve, ezt fejlődésnek minősíti, az — akár tudatában van, akár nem — már bizonyos célokra, ideálokra vagy normákra való tekintettel állapítja meg a maga ítéletét. Mac Vannel — s az amerikai pedagógusok nagy része* — összezavarja az ontológiai s értékelméleti szempontot, a *tényleges* erkölcsi élet konstatálását a *helyes* erkölcsi értékeléssel. Ha a pedagógia célját relativisztikus etika tűzi ki, akkor ez csakis a kulturái fejlődésben folyton változó, ide-oda kapkodó erkölcsi és kulturái programot állapíthat meg s képtelen szilárd és önmagában értékes eszményeket állítani a nevelő elé. A *van* és a *kell* folytonos összezavarása még mindig a neveléstudomány filozófiájának legszembeszökőbb tévedése. Arra a kérdésre, mik az élet végső *értékes* céljai, melyekre törekednünk s másokat vezetnünk kell, *nem* a biológia, pszichológia és szociológia mint ténytudomány képesít bennünket, — ahogyan szerzőnk hiszi — hanem az értékelmélet, jelen esetben első sorban az erkölcsi értékek elmélete.

Dr. Kornis Gyula.

*

Dr. J. Loewenberg: Geheime Miterzieher. Studien und Plaudereien für Eltern und Erzieher. Leipzig, 1912. Verlag der Frauen. — Rundschau (Hermann Léemann Nachfolger.)

A tanároknak szülőkkel tartatni szokott konferenciáját ma már a nevelés egyik legszükségesebb tényezőjének tartják.

Dr. Loewenberg eme fönt említett műve is a szülőkkel való tanácskozásoknak eredménye, amennyiben szerzőnk ily gyűléseken tartott fölolvasások gyűjteményét teszi közzé eme művében.

A könyv legérdekesebb része — kétségtől — az első fejezet, mely a gyermek titkos nevelőivel foglalkozik. A nevelést — szerzőnk állítása szerint — már a gyermek első éveiben kell megkezdeni; téves tehát ama szülők nézete, akik a nevelést a gyermek hatodik évében akarják kezdeni. E korban a nevelésnek már némileg befejezettnek kell lennie, mert a gyermek nevelésére ennek zsenge kora a legalkal-

* V. ö. H. Horne: The Philosophy of Education. New-York. 1911.

masabb. E zsenge kor nevelésének leghathatósabb eszköze — Loewenberg szerint — a megszokás, főképp a feltétlen engedelmességre való megszokás. Dacára annak, hogy a gyermek természete jó, hogy a gyermek szülői kitünő nevelők, hogy az iskola a gyermek nevelésében a szülői házat a leglelküsimertesebben támogatja és minden jónak és szépnek magvát elhintik, mégis azt tapasztaljuk, hogy a nevelés kertjében dudva nő és ekkor aggálllyal kérdezzük, hogy honnan származik ez? Szerzőnk erre a kérdésre határozottan azt válaszolja, hogy ama jelenség okozói a *titkos nevelők*.

A szerző már most sorban eme titkos nevelőket sorolja fel, kik a gyermek helyes úton való nevelését gátolják és ezek a következők: Első sorban a nagyszülők, kik bármilyen szigorúan nevelték is saját gyermekeiket, unokáik iránt elnézők és ennek következtében a legnagyobb nevelési hibákat követik el.

Másodsorban a család jóbarátai, kik azt hiszik, hogy a család-dal jót tesznek, ha gyermekeiknek hizelegnek.

De legveszedelmesebbek az öreg nagynénik, kik a gyermekeket folytonosan becézik, folytonosan megdicsérik, tömjénezik, megcsodálják és eme ténykedésük a gyermekeknek legnagyobb ártalmára van. Továbbá arra int bennünket a szerző, hogy különösen meg kell válogatni ama családokat, ahová gyermekeinket küldeni szoktuk, ezek megválogatásánál — szerzőnk tanácsa szerint — nem a családok állása vagy vagyona legyen mérvadó. Szerzőnk jó tanácsai abban kulminálnak, hogy amit a gyermekeknek elsősorban tanulnia kell, hogy derék ember váljon belőlük: *a munkakedv és a kötelesség-érzés legyen*.

A «Geheime Miterzieher» című cikket több igen érdekes pedagógiai tanulmány követi, melyek közül a következőket emeljük ki: «Was unsern Groszstadtkindern fehlt» című tanulmány. Ebben szerzőnk a fővárosban élő gyermekek szomorú életét ecseteli. Állítása szerint ezen ifjúságnak, mely életét négy szűk fal, sivár kőutcák között tölti, hiányzik a levegő és világosság, a mozgás és a megfigyelés, különösen a természet megfigyelése és a természet iránt való érzék. A fővárosban levők életének módja természetellenes és egészségtelen, ezen élet nemcsak a test, hanem a lélek fejlődésére is a legártalmasabb.

Újabb időben oly gyermekek számára, kiknek szülői nem engedhetik meg maguknak azt a fényűzést, hogy kertet tartsanak, az úgynevezett *iskolakertek* létesítése által kellene a dolgon segíteni és ezen gyermekek ekként minden időszakban saját szemekkel egy darab természeti életet szemlélhetnek. Itt a gyermekek saját kezeikkel vethetnek és plántálhatnak.

«Unsere Volksmärchen» című cikkben a Grimm-testvérek által gyűjtött német népmesék költészetét és e meséknek a gyermekek kedélyére való nagy hatását mutatja ki. E tanulmány gondolatmenete ez: A gyermeknél, aki fájdalmát és örömét nem tudja kifejezni, ezeknek az érzelmeknek kifejezését a népmese veszi át.

«A jövő számára elhintendő mag» — így nevezi Grimm Vilmos a népmeséket. És valóban, jobb magot nem lehet a gyermek szívébe hinteni, mint a gyermek- és népmeséket.

A könyv utolsó cikke «Kind und Dichtung» címet viseli. Ebben a cikkben szerzőnk kifejti, hogy a költészetnek milyen fontos hatása van a gyermekek kedélyére és képzeletére.

Loewenbergnek a «Geheime Miterzieher» című könyvében összegyűjtött tanulmányok egytől-egyig élvezetes és könnyen érthető módon vannak megírva és már e szempontból is a nevelők, de különösen a szülők nemcsak nagy élvezettel, de haszonnal is fogják olvasni.

(Székesfehérvár.)

Téri József.

*

Karl Groos: Der Lebenswert des Spiels. Verl. von Gustav Fischer, Jena. 1910. S. 30.

A hamburgi «Verein für Kunst und Wissenschaft»-ban K. Groos, a bázeli egyetem filozófia-tanára, előadást tartott a játék becséről az emberi életben. Nálánál senki sem lehetett hivatottabb ennek a kérdésnek megvilágítására; hiszen a *Die Spiele der Menschen* és a *Die Spiele der Tiere* című könyveiben olyan téren mozog, ahol eddig őt nem előzte meg senki s a pszichológusoknak, szülőknek és hivatásos nevelőknek egyaránt szolgálatot tett műveivel. Előadásában abból indul ki, hogy a játék az emberi tevékenység dagadó hullámának tajtéka, mely egy ideig csillog-ragyog, aztán pedig céltalanul elenyészik, semmivé lesz. Pedig a látszólag céltalan játéknak mélyebb jelentősége van. Vessünk csak egy pillantást a gyermek játékára, aki még nem ismeri a munkát: egész lényét a játék tölti be. Biológiai nézőpontból kiindulva bizonyítja, hogy a gyermek játéka a látszólagos célszerűtlensége mellett is szükséges.

A játék értékéről szólva, azt három szempontból tárgyalja: mint begyakorlást, mint az életnek kiegészítését és mint felüdülést. Kiindul az állatvilágból s úgy halad az esztétikai élvezetig.

Bebizonyított tény, hogy még a legalacsonyabb rendű állatok is a tapasztalattól tanulnak; de minél magasabbrendű valamely teremtmény, annál többet kell a tapasztalás útján tanulnia, hogy létét fenntartsa. Az is bizonyos, hogy a legmagasabb rendű állatoknak is